

Prieskum stavu a činnosti technických knižníc a informačných stredísk v Slovenskej republike za rok 2015

PhDr. Ľubica Segešová

CVTI SR, metodicky pôsobiace pre potreby technických knižníc a informačných stredísk (ďalej len TK/IS) v súlade s plánom štátnych štatistických zisťovaní Slovenskej republiky, vykonávaným Ministerstvom kultúry Slovenskej republiky, získalo a spracovalo o nich štatistické údaje za rok 2015.

Z pôvodnej vybranej reprezentatívnej vzorky 336 TK/IS z roku 1989 ostalo po prieskume za rok 2014 v databáze 27 TK/IS (8,03 %), ktoré boli oslovené pri štatistickom zisťovaní za rok 2015.

Z 27 TK/IS oslovených CVTI SR bolo v roku 2015 12 fungujúcich (44,44 %), 7 stagnujúcich (25,92 %), 1 zakonzervovaná (3,70 %) a 7 zrušených (25,92 %) technických knižníc.

Rok	Počet TK/IS = počet % z 336 v roku 2015	Fungujúce TK/IS = počet % z 336 v roku 2015	Stagnujúce TK/IS = počet % z 336 v roku 2015	Zakonzervované TK/IS = počet % z 336 v roku 2015
1989	336 = 100 %	336 = 100 %	336 = 100 %	336 = 100 %
2015	27 = 8,03 %	12 = 3,57 %	7 = 2,08 %	1 = 0,29 %
		Zrušené TK/IS = počet % z 336 v roku 2015 336 = 100 % 7 = 2,08 % (od roku 1989 spolu 317 = 94,34 %)		

Od roku 2004 pripravilo MK SR po dvanásťkrát už len elektronickú verziu výkazu. Printová verzia po rozhodnutí novej riaditeľky odboru výskumu a štatistiky kultúry Národného osvetového centra v Bratislave - Mgr. Dany Pietsch - už nebola vytlačená a zaslaná knižniciam. Výkaz, pripravený na nové vykazovacie obdobie v rámci Programu štátnych štatistických zisťovaní, schválený na roky 2015 až 2017 v znení Vyhlášky č. 317/2014 Z. z., reagoval na závery materiálu Eurostatu „Záverečná správa ESSnet-kultúra 2011“, strategické materiály MK SR, najmä na materiál „Východiská stratégie rozvoja kreatívneho priemyslu v Slovenskej republike“. Podľa neho jednou zo základných strategických priorít je vytvorenie systému štatistických údajov o kultúre a kreatívnom priemysle, ktorý by umožnil sledovanie ich vývoja a ekonomického prínosu v systéme spoločnosti, ktorého súčasťou je aj vytvorenie satelitného účtu pre kultúru a kreatívny priemysel.

Úprava, rozsah a štruktúra údajov v ročných výkazoch KULT štátneho štatistického zisťovania v oblasti kultúry na obdobie rokov 2015 až 2017 už zohľadňuje časť stanovených **strategických úloh**, a to najmä na úrovni základných ekonomických ukazovateľov. Primárnym cieľom úpravy výkazov KULT je **tvorba základnej databázy ekonomických ukazovateľov (finančných a personálnych) za oblasť kultúry tak, aby bolo možné vyčíslit'/porovnávať ekonomickú hodnotu a prínosy kultúry pre tvorbu HDP a zvyšovanie zamestnanosti, a aby získané údaje boli porovnateľné aj v rámci kultúrneho sektora Európskej únie.**

Štruktúra ročných výkazov na roky 2015 – 2017 bola usporiadaná do 4 základných celkov, a to identifikačné údaje o subjekte/spravodajskej jednotke, základné ukazovatele/naturálne údaje o činnosti spravodajskej jednotky v príslušnej oblasti kultúry a od roku 2015 boli po prvýkrát zaradené **doplnkové údaje o kultúre pre znevýhodnené skupiny obyvateľov** a údaje o prístupe ku kultúre pre tieto skupiny obyvateľov.

Získané údaje umožnia vytvoriť komplexný obraz o finančnom zabezpečení činností v oblasti kultúry a o stave a počte osôb pôsobiacich v oblasti kultúry, teda nielen o zamestnancoch jednotlivých

kultúrnych inštitúcií. Získané údaje umožnia komparáciu stavu kultúry s inými oblasťami spoločenského systému v rámci Slovenskej republiky a v rámci európskeho priestoru a môžu napomôcť postupnému zvýšeniu podpory kultúry ako verejnej služby do roku 2017 na 1% výdavkov štátneho rozpočtu. Spoločnými silami vytvorená databáza údajov by mohla pomôcť presvedčiť o reálnom význame a mieste kultúry v systéme spoločnosti.

Aby údaje vkladané do databázy boli prvotné, vyplňovali ich do nej priamo knihovníčky TK/IS a údaje už neboli opravované metodičkami sietí, ale priamo metodičkou SNK, ktorá ich postupovala do Národného osvetového centra. Keďže metodičky sietí nemali do databázy prístup, poprosila som knihovníčky svojej siete o zaslanie výkazov v printovej alebo naskenovanej podobe, čo mi umožnilo zostať aj pre štatistický rok 2015 v obraze, zosumarizovať získané údaje a napísať každoročnú správu **Prieskum stavu a činnosti technických knižníc a informačných stredísk v Slovenskej republike za rok 2015.**

Najväčším problémom pri štatistickom e-vykazovaní TK/IS za rok 2015, podobne ako v rokoch 2013 a 2014, bolo **neskoré sprístupnenie finálneho e-výkazu KULT (MK SR) 10-01 Ročného výkazu o knižnici za rok 2015 a krátky čas na jeho vyplnenie (od 14. 3. – 10. 4. 2015), pričom bolo treba rátať s vysvetľovaním vyplňovania nových ukazovateľov, zapísaných do modulov malým, takmer nečitateľným fontom písma.** Všetky problémy sa riešili zložitejšie o to viac, že na portáli InfoLib už druhý rok nebola k dispozícii poradňa Diskusia k štatistike za rok 2015, pretože tá naposledy fungovala pre štatistiku z roku 2013.

Napriek tomu **všetkých 27 TK/IS na štatistický prieskum reagovalo.** Knihovníčky/-ci z 12 fungujúcich, 7 stagnujúcich a 1 zakonzervovanej TK/IS samostatne vyplnili príslušné e-výkazy, 7 zrušených knižníc poslalo na hlavičkovom papieri organizácie oznámenie o zrušení s uvedením dôvodu a dátumu zrušenia i naloženia s knižničným fondom.

Stagnujúce TK/IS (7):

1. AreaServis Priemyselný park – časť zo ZSNP, a. s. v likvidácii, Žiar nad Hronom – stagnuje od roku 2013 (3 roky);
2. Diplomat Dental, s. r. o., Piešťany – stagnuje od roku 2015 (1. rok);
3. Infocentrum ÚNMS SR, Bratislava – stagnuje od roku 2015 (1. rok);
4. Národná diaľničná spoločnosť, a. s., Bratislava – stagnuje od roku 2015 (1. rok);
5. Slovenské energetické strojárne, a. s., Tlmače – stagnuje od roku 2015 (1. rok);
6. Slovenský hydrometeorologický ústav, Bratislava – stagnuje od roku 2012 (4 roky);
7. Výskumný ústav pre petrochémiu, a. s., Prievidza – stagnuje od roku 2012 (4 roky).

Zakonzervované TK/IS (1):

1. Slovenská agentúra životného prostredia, Banská Bystrica – zakonzervovaná od roku 2015 (1. rok);

Zrušené TK/IS (7):

1. Continental Matador Rubber, s. r. o., Púchov – TK zrušená v rámci organizačných zmien k 31. 12. 2015;
2. EVPÚ, a. s., Nová Dubnica – TK zrušená rozhodnutím generálneho riaditeľa od 1. 1. 2015;
3. Matador Automotive Vráble, a. s. – dlhodobo stagnujúca TK v rokoch 2007-2009 a 2011-2015 – po 5 rokoch súvislej stagnácie vyradená z evidencie;
4. Slovenský metrologický ústav, Bratislava – TK stagnujúca od roku 2012, k 31. 12. 2015 zrušená;
5. Slovmag, a. s., Lubeník – TK zrušená v rámci organizačných zmien k 30. 9. 2015;
6. VEGUM, a. s. Dolné Vestenice – TK stagnovala v rokoch 2012 – 2014, 28. 2. 2015 bola zrušená;
7. Západoslovenská energetika, a. s., Bratislava – TK zrušená k 1. 8. 2015.

Znamená to, že v databáze nám pre rok 2016 po vyradení siedmych zrušených TK/IS ostane 20 TK/IS.

Za rok 2015 vykazovali údaje fungujúce špeciálne TK/IS patriace pod nasledujúce rezorty:

1. Knižnice bez rezortu (KBR): 3
2. Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR (MDVRR SR): 1
3. Ministerstvo hospodárstva SR (MH SR): 4
4. Ministerstvo kultúry SR (MK SR): 1
5. Ministerstvo životného prostredia SR (MŽP SR): 2
6. Úrad geodézie, kartografie a katastra SR (ÚGKK SR): 1

S P O L U:

12 fungujúcich špeciálnych TK/IS

V 12 vykazujúcich fungujúcich špeciálnych TK/IS v rámci všetkých rezortov pôsobilo:

- 6 samostatných technických knižníc,
- 3 technické knižnice v rámci vyšších útvarov,
- 2 samostatné informačné strediská,
- 1 útvar, ktorý sa označil ako „iné“.

Do roku 2015 bolo v SR zrušených alebo pre dlhodobú stagnáciu vyradených z evidencie 317 TK/IS, čo predstavuje 94,34 % z pôvodnej vzorky. Pre štatistické zisťovanie na rok 2016 nám ostalo už iba necelých 6 % z pôvodnej vzorky. V závere Prieskumu stavu a činnosti technických knižníc a informačných stredísk v Slovenskej republike za rok 2013 bolo uvedené že, ak vo vykazovacom roku 2014 klesne počet fungujúcich knižníc na 20 a menej, zjednodušíme prezentáciu výsledkov prieskumu na rozbor bez medziročných porovnaní, komentárov, indexov a grafov. Táto podmienka bola pri 12 fungujúcich TK/IS splnená, preto údaje za rok 2015 už nie sú medzироčne porovnávané, indexované a doplnené grafmi.

KNIŽNIČNÝ FOND

12 TK/IS vykázalo **knižničný fond 330 236 k. j.** Priemerný knižničný fond pripadajúci na 1 TK/IS bol po zaokrúhlení **27 520 k. j.**

Knižničný fond tvorili:

- knihy a zviazané periodiká – **218 505 k. j. (66,16 % z celkového fondu),**
- špeciálne dokumenty – **111 731 k. j. (33,83 % z celkového fondu),**
- z toho: - **audiovizuálne dokumenty – 155 k. j. (0,046 % z celkového fondu),**
  - **elektronické dokumenty – 543 k. j. (0,16 % z celkového fondu),**
  - **mikroformy - 0 k. j. (0 % z celkového fondu).**

Aj keď v celoštátnom výkaze sa vyžaduje vykazovanie mikroforiem, musíme permanentne konštatovať že v TK/IS sa tento druh dokumentov nenachádza.

TK/IS odoberali v roku 2015 **372 titulov periodík**, 1 TK/IS priemerne 31 titulov.

- z toho: - **domácich – 257 titulov,**
- **zahraničných – 115 titulov.**

DOPLŇOVANIE KNIŽNIČNÝCH FONDOV

Ročný prírastok činil len 640 k. j.,

z toho: - *audiovizuálne dokumenty* – 1 k. j.,

- *elektronické dokumenty* – 5 k. j.

Priemerný ročný prírastok v 1 TK/IS za rok 2015 bol 53,33.

Celkový prírastok 640 k. j. bol získaný:

- *kúpou* – 384 k. j. (60 % z celkového prírastku),
- *povinným výťažkom* – 12 k. j. (0,31 % z celkového prírastku),
- *darom a vlastnou produkciou* – 217 k. j. (33,91 % z celkového prírastku),
- *výmenou* – 27 k. j. (4,21 % z celkového prírastku),
- *bezodplatným prevodom* – 0 k. j. (0 % z celkového prírastku),
- *náhradou za stratený dokument* – 0 k. j. (0 % z celkového prírastku).

ÚBYTOK KNIŽNIČNÝCH FONDOV

Z knižničných fondov fungujúcich 12 TK/IS v roku 2015 ubudlo 9 432 k. j.

Pomer úbytku na celkovom stave knižničného fondu bol v roku 2015 bol 2,86 % - asi historicky najvyšší.

VÝPOŽIČKY - SLUŽBY - POUŽÍVATELIA

Za rok 2015 vykázalo 12 fungujúcich TK/IS spolu 19 395 výpožičiek.

V roku 2015 1 TK/IS vypožičala priemerne 1 616 výpožičiek.

Z toho tvorili absenčné i prezenčné výpožičky:

- *kníh* – 10 012 k. j.,
- *periodík* – 8 031 k. j.,
- *špeciálnych dokumentov* – 1 352 k. j.

Absenčné výpožičky s počtom 15 021 k. j. predstavovali takmer 77,45 % všetkých výpožičiek, prezenčné výpožičky - 4 374, čo predstavovalo 22,55 % všetkých výpožičiek.

Prostredníctvom MVS bolo vypožičaných spolu 42 k. j. (z knižnice i pre knižnicu), z čoho činila:

- *pasívna MVS (iným knižniciam)* – 26 k. j.,
- *aktívna MVS (z iných knižníc)* – 16 k. j.

Prostredníctvom MMVS bolo vypožičaných spolu 74 k. j.,

z čoho činila:

- *pasívna MMVS (iným knižniciam)* – 74 k. j.,
- *aktívna MMVS (z iných knižníc)* – 0 k. j.

Okrem výpožičiek poskytovali TK/IS v rámci služieb aj **spracovanie rešerší – spolu 138**, z čoho bolo **47** spracovaných **automatizovane (1 TK/IS)** a **66** **klasicky (2 TK/IS)**. Na požiadanie poskytovali aj **bibliografické informácie – 282 (1 TK/IS)** a **faktografické informácie - 329 (4 TK/IS)**.

V roku 2015 1 TK/IS poskytovala aj expertné činnosti (spoluúčasť na riešení výskumných úloh a projektov a riešenie vlastného projektu v oblasti výskumu papiera a celulózy).

Preklady, ktoré TK/IS v predošlých rokoch vyhotovovali **interne** a v roku 2013 ešte aspoň **externe** pre svojich zamestnancov, **za roky 2014 a 2015 nevyhotovila ani 1 TK/IS.**

Za rok 2015 vykázalo 12 fungujúcich TK/IS **1 077 registrovaných aktívnych používateľov.**
Priemerný počet výpožičiek na 1 používateľa TK/IS predstavoval v roku 2015 18 výpožičiek.

Návštevníkov knižnice bolo v 12 TK/IS **3 979**, na jednu ich pripadalo ročne **priemerne 332.**
Návštevníkov internetu pre verejnosť bolo v roku 2015 v 12 fungujúcich knižniciach **2 517**, **priemerne v 1 TK/IS pracovalo ročne na internete 210 používateľov organizácie.**

Index obratovosti knižničného fondu, vypovedajúci o jeho využívanosti používateľmi, daný pomerom počtu výpožičiek k počtu zväzkov k. j. v knižničnom fonde, **predstavoval v roku 2015 5,9 % využitie knižničného fondu.**

V súvislosti s priestorovým vybavením celkovú plochu knižnice vykázalo v roku 2015 všetkých 12 fungujúcich TK/IS. Súhrnná výmera všetkých priestorov pre knižnice bola v roku 2015 **1 640 m²**, čo predstavuje priemerne **136,66 m²** pre každú z 12 fungujúcich TK/IS.

Používateľom bola z tejto výmery k dispozícii plocha **660 m²** v 12 TK/IS, čo reprezentovalo **40,24 % z ich celkovej plochy.**

Priemerná plocha určená pre používateľov bola **pre 1 TK/IS v roku 2015 55 m².**

Študovne a čítárne malo v roku 2015 všetkých **12 TK/IS (100 %)** zo vzorky 12 fungujúcich knižníc so spolu 100 miestami a s priemerne **8,3 miestami pre používateľov 1TK/IS.**

INFORMAČNÉ TECHNOLOGIE

- počet osobných PC alebo terminálov v knižnici – 16, na 1 TK/IS pripadali v roku 2015 **priemerne necelé 2 PC (1,33),**

z toho počet PC s pripojením na internet pre verejnosť – 11 v 11 TK/IS, na 1 TK/IS pripadalo **priemerne 1 PC.**

Pripojenie WIFI v priestoroch knižnice pre používateľov nemala v roku 2015 ani jedna z 12 fungujúcich TK/IS.

Elektronický katalóg knižnice na internete vykázali v roku 2015 len **2 TK/IS – 17 %.**

Počet vstupov do E – katalógu bol **4 928** vo 2 TK/IS, v priemere na 1 TK/IS pripadalo **2 464 vstupov.**

Vlastnú www-stránku mali v roku 2015 **4 TK/IS – 33 %**, **informácie o knižnici na www-stránke organizácie** mali **2 TK/IS – 17 %.**

Vzdialený prístup k licencovaným elektronickým informačným zdrojom (EIZ) vykázala v roku 2015 len **1 TK/IS – 8 %.**

Počet sprístupňovaných licencovaných EIZ (databáz) uviedli v roku 2015 **3 TK/IS – 25 %.**

V licencovaných EIZ uskutočnili používatelia v 1 TK/IS – **8,3 %** v roku 2015 len **18 vyhľadávaní.**

Z licencovaných EIZ bolo v roku 2015 **zobrazených/stiahnutých** v 1 TK/IS (**8,3 %**) **376 e-dokumentov.**

Počet zodpovedaných dopytov v elektronických referenčných službách nevykázala ani 1 TK/IS.

Automatizovaný knižnično-informačný systém (AKIS) používalo **10 TK/IS (takmer 83 %)**, z toho jedna používala vlastný, vyrobený pre potreby TK/IS vlastným výpočtovým strediskom. Zvyšné 2 fungujúce TK/IS nepoužívali žiadny AKIS. **3 TK/IS (33 %)** z 9-tich, používajúcich nejaký zakúpený AKIS, používalo v roku 2015, podobne ako v predošlých rokoch, ešte stále najrozšírenejší systém Micro

CDS/ISIS a jeho aplikácie. Zvyšných 6 TK/IS používalo iné druhy AKIS-ov, a to: 1/ všeobecné: ARL – 2 TK/IS, DAWINCI – 1 TK/IS, PROFLIB – 1 TK/IS a 2./ špeciálne – najmä so zameraním na normy, a to: EVILIT – 1 TK/IS.

Vstup do domácich a zahraničných databázových centier neuviedli v roku 2015 už žiadne TK/IS.

- Využívanie elektronickej pošty: 12 TK/IS (100 %).
- Prístup do internetu: obdobne 12 TK/IS (100 %).
- Využívanie intranetu: 8 TK/IS (takmer 67 %).
- Využívanie extranetu: 1 TK/IS (8,3 %).

Z A M E S T N A N C I

V roku 2015 v 12 fungujúcich TK/IS pracovalo spolu 16 zamestnancov (fyzický stav). V prepočte na plný 8-hodinový úväzok to predstavovalo 11,66 zamestnancov. Na plný 8-hodinový úväzok pracoval v roku 2015 z celkového počtu 0,37 muža a 10,29 žien.

Z hore uvedeného počtu všetkých zamestnancov TK/IS všetkých 16 zamestnancov (fyzický stav), vykonávalo knihovnícke činnosti. V prepočte na plný 8-hodinový úväzok ich bolo 11,66. Z tohto počtu bolo 0,37 muža a 11,66 žien.

Počet zamestnancov vykonávajúcich knihovnícke činnosti s vysokoškolským knihovníckym vzdelaním (fyzický stav) bol len 1 zamestnanec. V prepočte na plný 8-hodinový úväzok to bolo len 0,8 zamestnanca. Tento počet dopĺňali zamestnanci s iným vysokoškolským vzdelaním, ktorých v TK/IS pracovalo vo fyzickom stave 4, v prepočítanom na 8-hodinový úväzok 2,6 zamestnanca.

Aj v roku 2015 významnú pozíciu mali zamestnanci knižníc so stredoškolským knihovníckym vzdelaním, ktorých bolo vo fyzickom stave 11, v prepočítanom stave 9,21.

Zamestnancov so základným knihovníckym vzdelaním (rekvalifikačný kurz) – v TK/IS pracovali 2 fyzické osoby, v prepočítanom stave 0,85.

Zamestnanci bez knihovníckeho vzdelania – bol v TK/IS vo fyzickom stave iba 1, v prepočítanom 0,8.

Zamestnanci vykonávajúci knihovnícku činnosť na dohodu (aktivační) v roku 2015 v TK/IS nepracovali.

Nová kategória zamestnancov vykonávajúcich knihovnícku činnosť ako dobrovoľníci – sledovaná v roku 2015 štatisticky po prvýkrát – nemala v TK/IS žiadne zastúpenie.

Problém kumulovania funkcií v slovenských TK/IS a tiež veľmi nízkych pracovných úväzkov pre tieto knižnice je dlhoročne spomínaným problémom. V roku 2015 v prepočítaní na 1 TK/IS (z 12 TK/IS), pracovalo v nej priemerne 1,33 zamestnanca.

Prijateľné je, že v 7 prípadoch z 12 fungujúcich TK/IS boli v TK/IS výpožičné hodiny (ak o niečom takom môžeme pri tomto type špeciálnych knižníc s plnou vážnosťou hovoriť) zachované v rovnakom časovom rozsahu ako v predošlom roku. Často boli poskytované po dohode s osadenstvami podnikov alebo len na požiadanie, v 5 prípadoch boli kratšie, v žiadnom prípade sa výpožičné hodiny v TK/IS nepredĺžili, čo sa v predošlých rokoch ešte stávalo. Nad'alej platí, že výpožičné hodiny v TK/IS sa každý rok pružne prispôbujú aktuálnym potrebám osadenstiev organizácií a firiem.

Z Á V E R

V roku 2015 bolo na Slovensku zrušených ďalších 7 technických knižníc a informačných stredísk. Používatelia špeciálnej literatúry tým prišli o ďalších 31 987 knižničných jednotiek.

V roku 2017 zašleme Ročný výkaz o knižnici za rok 2016 zostávajúcim 20 TK/IS, čo je len 5,95 % z pôvodnej vzorky 336 TK/IS. Dúfame, že jeho elektronická verzia nebude sprístupnená tak neskoro ako v posledných troch rokoch a že na vyplňovanie a konzultovanie nových ukazovateľov bude dost' času.